Asistența pentru încheierea actelor juridice

Între ficțiunea autonomiei și riscul exploatării dispunătorului vulnerabil

doi.org/10.24193/SUBBiur.71(2026).2.217-247↗ · publicat la: 21 nov. 2026

Anthony Murphy*

Rezumat. Studiul de față analizează asistența pentru încheierea actelor juridice, introdusă de Legea nr. 140/2022, prin prisma standardelor impuse de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD). Folosind metoda comparată și istorică, articolul examinează două dintre criteriile propuse de textul art. 12 par. (4) CDPD: respectarea drepturilor, voinței și preferințelor persoanei, respectiv protecția împotriva conflictului de interese și influenței necorespunzătoare. Pe de o parte, sunt evidențiate neajunsurile procedurii de numire a asistentului, îndeosebi absența unor criterii clare pentru aprecierea discernământului și paradoxul de a-i cere solicitantului să-și exprime tocmai voința pe care urmează să fie sprijinit să o articuleze. Pe de altă parte, sunt identificate instituțiile care sancționează conflictul de interese și influența necorespunzătoare în materia liberalităților, evaluând aplicabilitatea lor în ipoteza în care beneficiarul ar fi însuși asistentul prevăzut

* Anthony Murphy: Asist.univ., Universitatea Ovidius, Facultatea de Drept și Științe Administrative, Departamentul de Drept, Constanța; e-mail: anthony.murphy@365.univ-ovidius.ro↗; orcid: 0000-0002-7994-9512↗.
Toate drepturile de autor asupra operei rămân autorului Anthony Murphy, care o pune la dispoziția publicului sub licența cc by-nc-nd 4.0, creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0↗.

de Legea nr. 140/2022. Autorul conchide că, deși asistența pentru încheierea actelor juridice îmbracă aparența unei măsuri inofensive, reglementarea actuală prezintă vulnerabilități însemnate, care riscă să o transforme într-un instrument de exploatare a dispunătorului vulnerabil.

Cuvinte-cheie: dispunător vulnerabil, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, voință și preferințe, conflict de interese, influență necorespunzătoare, captație și sugestie

Assistance in the conclusion of legal acts

Between the fiction of autonomy and the risk of exploiting a vulnerable disposer

Abstract. This paper seeks to examine the 'assistance for the conclusion of legal acts' measure introduced by Law no. 140/2022 against the standards set by the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Drawing on comparative and historical methods, the article analyses two of the requirements laid down in Article 12(4) CRPD: respect for the rights, will and preferences of the person, and protection against conflicts of interest and undue influence, respectively. On the one hand, it underlines shortcomings in the procedure for appointing an assistant, particularly the lack of precise criteria for assessing mental capacity and the paradox of requiring the applicant to express the very will they are meant to be supported in articulating. On the other hand, it identifies the doctrines addressing conflicts of interest and undue influence in inter vivos and testamentary gifts, assessing their applicability where the beneficiary is an assistant appointed under Law no. 140/2022. The author concludes that, even though the 'assistance for the conclusion of legal acts' carries the appearance of a harmless measure, the current rules harbour significant vulnerabilities that risk turning it into a tool for exploiting vulnerable disposers.

Keywords: vulnerable disposer, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, will and preferences, conflict of interest, undue influence, captation and suggestion

Cuprins

Introducere 220
I Fundamentele conceptuale ale autonomiei persoanelor vulnerabile 222
II Respectarea drepturilor, voinței și preferințelor persoanei 224
A Delimitări conceptuale 224
B Câtă voință și câtă dorință în numirea asistentului pentru încheierea actelor juridice? .. 227
III Conflictele de interese și influența necorespunzătoare 232
A Conflictul de interese în materia liberalităților .. 233
B Teoria influenței necorespunzătoare 235
C Garanții în materia asistenței pentru încheierea actelor juridice 239
Concluzie 242
Bibliografie 245

Introducere

„*Who is it that can tell me who I am*?", se întreabă, dezorientat, regele Lear, într-una din scenele tragediei shakespeariene care îi poartă numele[1]. Slăbit de senectute și orbit de vanitate, protagonistul pedepsește cu dezmoștenirea afecțiunea reținută, dar sinceră pe care i-o arată fiica cea mică, răsplătind adulația falsă și excesivă a celorlalte două. Valoarea perenă a piesei rezidă în dibăcia cu care ilustrează constantele și contradicțiile condiției umane: în pofida puterii de care dispune ca suveran, Lear devine prizonierul propriei fragilități. Dincolo de valențele literare, această operă surprinde ecourile juridice ale exploatării unui dispunător vulnerabil.

Vulnerabilitatea, indiferent de izvorul său, limitează autonomia persoanei și justifică intervenția protectoare a celor din jur. Cu toate acestea, dependența generează o asimetrie de putere susceptibilă să încurajeze abuzul. De aceea, orice regim de ocrotire trebuie să aibă în vedere un dublu obiectiv: pe de o parte, să faciliteze acordarea sprijinului necesar, iar pe de altă parte,

1 Cf. W. Shakespeare, „King Lear", în *Mr. William Shakespeare's Comedies, Histories, and Tragedies, Faithfully Reproduced in Facsimile from the Edition of 1623*, Methuen & Co., Londra, 1910, p. 289: „*Do's any heere know me? / This is not Lear: / Do's Lear walke thus? Speake thus? Where are his eies? / Either his Notion weakens, his Discernings / Are Lethargied. Ha! Waking? 'Tis not so? / Who is it that can tell me who I am*?". Pentru traducerea în limba română, a se vedea W. Shakespeare, *Regele Lear*, trad. M. Miller-Verghi, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva", București, 1911, p. 33: „Mă cunoaște aicea cineva? Acesta nu e Lear. Așa calcă Lear? Așa vorbește? Ochii unde-i sunt? Ori-i slăbește mintea? Îi doarme înțelepciunea? Ce, sunt deștept? Nu se poate? Cine ar putea să-mi spună cine sunt?".

să ofere instrumente apte să prevină și să combată exploatarea celui ocrotit.

În măsura în care ocrotirea vizează un major al cărui discernământ este umbrit permanent sau temporar de dizabilități intelectuale ori psihosociale, această problematică este dublată de contradicția dintre diminuarea naturală și menținerea artificială a autonomiei. Stabilirea unui echilibru între aceste deziderate aparent ireconciliabile reprezintă o provocare pentru statele care s-au angajat, ca urmare a ratificării Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități[2] (*brevitatis causa*, CDPD), să amenajeze tranziția de la regimul substitutiv de voință la un sistem bazat pe măsuri graduale de sprijin în luarea deciziilor. Cu o astfel de dificultate s-a confruntat și legiuitorul român în contextul elaborării și adoptării Legii nr. 140/2022[3].

De aceea, ne propunem să analizăm în ce măsură reglementarea asistenței pentru încheierea actelor juridice a reușit să acomodeze ficțiunea juridică a autonomiei majorului ocrotit cu protecția împotriva abuzurilor, cu precădere în materia liberalităților. În acest scop, vom examina rațiunile care au stat la baza reformei din 2022 (I), analizând semnificația unor noțiuni-

2 Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost adoptată la New York, de Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, semnată de România la 26 septembrie 2007 și ratificată prin Legea nr. 221/2010 (publicată în M.Of. nr. 792/26.11.2010).

3 Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative (M.Of. nr. 500/20.05.2022). Pentru mai multe amănunte doctrinare, a se vedea Ș. Diaconescu, „Noua reglementare privind protecția persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale și implicațiile asupra capacității civile a persoanelor majore", în Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, Hamangiu, București, 2022, pp. 124-140; R. Constantinovici (coord.), *Ocrotirea majorului. Reforma legislativă realizată prin Legea nr. 140/2022*, Solomon, București, 2023; C. Paziuc, „Ocrotirea persoanei fizice", în M. Nicolae (coord.), G.A. Ilie, C. Paziuc, R. Rizoiu, *Drept civil. Persoanele*, ed. a II-a, Solomon, București, 2025, pp. 254-270, 274-294.

cheie, precum voința și preferințele persoanei (II), respectiv conflictul de interese și influența necorespunzătoare (III). Prin prisma acestor concepte, vom arăta care sunt vulnerabilitățile actualei reglementări și ce soluții se întrevăd.

I Fundamentele conceptuale ale autonomiei persoanelor vulnerabile

În elaborarea Legii nr. 140/2022, inițiatorii acesteia au urmărit două coordonate principale: pe de o parte, obligația de a pune de acord dispozițiile art. 164 alin. (1) C.civ. cu prevederile Constituției, ca urmare a constatării neconstituționalității lor prin Decizia nr. 601/2020 a Curții Constituționale[4], iar pe de altă parte, oportunitatea unei reînnoiri normative, prin „reașezarea regulilor care configurează ocrotirea persoanei fizice cu dizabilități intelectuale și psihosociale pe fundamente noi, moderne, cu valorificarea reglementărilor internaționale în domeniu”[5].

După indicarea celor „trei piloni fundamentali” ai noii reglementări (necesitatea, subsidiaritatea și proporționalitatea), expunerea de motive enunță și finalitatea reformei: „respectarea demnității, a drepturilor și libertăților [majorului cu dizabilități psihosociale sau intelectuale], a voinței, nevoilor și preferințelor

4 Decizia CCR nr. 601/2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 164 alin. (1) din Codul civil, publicată în M.Of. nr. 88 din 27.01.2021.

5 Expunerea de motive la Proiectul de Lege privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale (PL-x nr. 131/2022), p. 2, online: https://cdep.ro/proiecte/2022/100/30/1/em147.pdf↗.

lui, precum și salvgardarea autonomiei sale”[6]. Izvorul acestor idei rezidă în prevederile art. 12 CDPD, care consacră obligația statelor de a asigura măsuri de protecție care respectă drepturile, voința și preferințele persoanei:

„Articolul 12. Recunoașterea egală în fața legii

4. Statele părți se vor asigura că toate măsurile legate de exercitarea capacității juridice prevăd protecția adecvată și eficientă pentru prevenirea abuzurilor, conform legislației internaționale privind drepturile omului. O astfel de protecție va garanta că măsurile referitoare la exercitarea capacității juridice *respectă drepturile, voința și preferințele persoanei, nu prezintă conflict de interese și nu au o influență necorespunzătoare*, sunt proporționale și adaptate la situația persoanei, se aplică pentru cea mai scurtă perioadă posibilă și se supun revizuirii periodice de către o autoritate competentă, independentă și imparțială sau de către un organ juridic. Măsurile de protecție vor fi proporționale cu gradul în care asemenea măsuri afectează drepturile și interesele persoanei [s.n.]”.

După părerea noastră, fragmentul subliniat oferă legiuitorului național criteriile abstracte după care trebuie să se ghideze în reglementarea măsurilor de ocrotire a majorului vulnerabil. Remarcăm, astfel, două criterii distincte: pe de o parte, respectarea drepturilor, voinței și preferințelor persoanei, iar pe de altă parte, protecția împotriva conflictului de interese și influenței necorespunzătoare. Ne propunem, în cele ce urmează, să elucidăm înțelesul acestor noțiuni și să analizăm în ce măsură legiuitorul nostru a ținut seama de aceste standarde în problema examinată în studiul de față.

6 *Ibidem*, p. 3.

II Respectarea drepturilor, voinței și preferințelor persoanei

A Delimitări conceptuale

Ce înțelegem prin sintagma „voința și preferințele persoanei"? Legea nr. 140/2022 s-a mărginit să o introducă în dreptul nostru intern fără să îi precizeze semnificația. Nici expunerea de motive nu îi lămurește înțelesul[7], după cum nici Curtea Constituțională nu a deslușit-o[8]. De altfel, nici CDPD nu abundă de claritate în această privință, iar ambiguitatea acestei sintagme reprezintă un loc comun în literatura de specialitate[9].

Nu am identificat un răspuns satisfăcător nici în lucrările preparatorii ale Convenției[10]. În forma propusă inițial de grupul de lucru din cadrul Comitetului *ad-hoc,* textul făcea referire la „opțiuni și preferințe" (*choices and preferences*). Mai târziu, o coaliție a organizațiilor persoanelor cu dizabilități (*International Disability Caucus*) a propus sintagma „respectarea

7 *Ibidem*, p. 4: ocrotitorul are obligația „să ia în considerare, cu prioritate, *voința, preferințele* și nevoile persoanei ocrotite și să-i acorde sprijinul necesar în formarea și exprimarea voinței acesteia" [s.n.].

8 Decizia nr. 601/2020, *cit. supra*, par. 39, unde se arată că „îi revine legiuitorului sarcina să identifice și să reglementeze mecanisme apte să ofere sprijinul necesar în luarea deciziilor bazate pe *voința și preferința* [persoanelor cu dizabilități]", respectiv că „statul român trebuie să acorde sprijinul în exercitarea capacității juridice, prin dezvoltarea unor mecanisme bazate pe premisa *respectării drepturilor, voinței și preferințelor persoanelor cu dizabilități"* [s.n.].

9 A. Nilsson, L. Series, *Article 12 CRPD. Equal Recognition before the Law*, în: I. Bantekas, M.A. Stein, D. Anastasiou (eds.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018, p. 369.

10 Pentru lucrările Comitetului ad-hoc, a se vedea http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/adhoccom.htm↗.

voinței și preferinței individului în discuție" (*respect the will and preferences of the individual concerned*), precursoarea actualei soluții prevăzute de art. 12 par. (4) CDPD.

Un indiciu cu privire la însemnătatea acestei noțiuni îmi oferă Comentariul general nr. 1 adoptat de Comitetul asupra drepturilor persoanelor cu dizabilități[11]. Sub acest aspect, atunci când „voința și preferințele" persoanei nu pot fi determinate cu precizie (*i.e.*, exprimarea lor fiind dificilă sau chiar imposibilă pentru cel ocrotit), standardul aplicabil ar trebui să fie „cea mai bună interpretare a voinței și preferințelor", nicidecum principiul „celor mai bune interese", specific măsurilor substitutive[12]. Cu alte cuvinte, respectarea „drepturilor, voinței și preferințelor persoanei" este standardul corespunzător măsurilor de sprijin, aflate în antiteză cu mecanismele substitutive de tipul punerii sub interdicție. De aceea, o eventuală determinare a „voinței și preferințelor" pe calea interpretării trebuie să se raporteze la aceste noțiuni, iar nu la „cele mai bune interese" ale persoanei ocrotite.

Cu toate acestea, observăm că nici Comitetul CDPD nu a definit „voința și preferințele". Încercând să răspundă acestei tăceri normative, literatura de specialitate a propus câteva soluții. Sub acest aspect, un autor distinge între „voință" ca nucleu identitar stabil și coerent de convingeri și valori statornice, și „preferințe", care exprimă dorințe și înclinații fluctuante[13]. În general, cele două coincid, dar există și posibilitatea să intre în conflict[14],

11 Comitetul asupra drepturilor persoanelor cu dizabilități a fost constituit în baza art. 34 din CDPD pentru a monitoriza respectarea acestei convenții.

12 Comitetul asupra drepturilor persoanelor cu dizabilități, *Comentariul general nr. 1: Recunoașterea legală în fața legii (articolul 12)*, 11 aprilie 2014, par. 21, online: https://docs.un.org/en/CRPD/C/GC/1↗.

13 G. Szmukler,"*Capacity", "best interests", "will and preferences" and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, în *World Psychiatry*, vol. 18, nr. 1/2019, pp. 34-41.

14 G. Richardson, *Mental Capacity in the Shadow of Suicide*, în *International Journal of Law in Context*, vol. 9, nr. 1/2013, p. 87.

caz în care s-a apreciat că prioritară ar fi „voința" de lungă durată a persoanei[15]. Un exemplu ar fi exprimarea unei dorințe autodistructive, care poate să nu reflecte cel mai fidel voința și preferințele persoanei în cauză[16].

De aceea, determinarea voinței și preferințelor persoanei prin „cea mai bună interpretare" nu se restrânge la sfera situațiilor în care persoana s-ar afla în imposibilitatea de a le exprima, ca un criteriu supletiv, fiind aplicabilă inclusiv în prezența manifestării acestora[17]. Concentrându-se pe respectarea voinței și preferințelor persoanei, această formă de asistență în luarea deciziilor poate duce la rezultate contrare „celor mai bune interese". Într-un caz, s-a apreciat că refuzul de a urma un tratament medical reflectă cu adevărat voința pacientului atunci când coincide cu „sistemul de valori și personalitatea" acestuia, iar nu neapărat cu cele mai bune interese[18].

În schimb, „cea mai bună interpretare" și „cele mai bune interese" pot ajunge să se confunde în cazul în care persoana se află în imposibilitatea să-și exprime voința și preferințele, făcând necesară determinarea integrală a acestora pe calea interpretării[19]. În concret, aceasta va presupune consultarea

15 G. Szmukler, *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: "Rights, will and preferences" in Relation to Mental Health Disabilities*, în *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 54/2017, p. 95.

16 E. Flynn, A. Arstein-Kerslake, *Legislating personhood: realising the right to support in exercising legal capacity*, în: *International Journal of Law in Context*, vol. 10, nr. 1/2014, p. 98, online: https://doi.org/10.1017/S1744552313000384↗.

17 P. Skowron, *Giving substance to 'the best interpretation of will and preferences'*, în *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 62/2019, p. 128, online: https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.12.001↗.

18 *King's College Hospital nhs Foundation Trust and C.* [2015] ewcop 80, comentat în C. Ryan, G. Szmukler, M. Large, *Kings College Hospital Trust v C: using and weighing information to assess capacity*, în *The Lancet Psychiatry*, vol. 3, nr. 10/2016, pp. 917-919, online: https://doi.org/10.1016/s2215-0366(16)30279-6↗.

19 P. Gooding, Navigating *the 'Flashing Amber Lights' of the Right to Legal Capacity in the United Nations Convention on the Rights of Persons with*

apropiaților și raportarea la „valori, credințe și exprimări anterioare ale voinței și preferințelor”[20]. Cu alte cuvinte, sprijinul în articularea voinței și preferințelor devine o ficțiune[21], chiar dacă una în acord cu paradigma propusă de CDPD[22]. De aceea, unii autori critică aplicarea „celei mai bune interpretări” în astfel de situații, arătând că deghizarea unei măsuri substitutive sub aparența unei măsuri de sprijin riscă să încurajeze abuzul[23].

B Câtă voință și câtă dorință în numirea asistentului pentru încheierea actelor juridice?

A ținut seama legiuitorul nostru de aceste rigori în amenajarea măsurilor de sprijin pe care le-a configurat prin Legea nr. 140/2022? În măsura în care analizăm maniera în care a reglementat asistența pentru încheierea actelor juridice, ne temem că răspunsul nu este unul pozitiv.

Expunerea de motive subliniază că asistența pentru încheierea actelor juridice este „destinată persoanei majore care, din cauza unei dizabilități intelectuale sau psihosociale, are nevoie de sprijin pentru îngrijirea propriei persoane, a administrării

Disabilities: Responding to Major Concerns, în *Human Rights Law Review*, vol. 15, nr. 1/2015, pp. 50-51.

20 E. Flynn, A. Arstein-Kerslake, *The Support Model of Legal Capacity: Fact, Fiction, or Fantasy?*, în *Berkeley Journal of International Law*, vol. 32, nr. 1/2014, pp. 131-132, disponibil la https://doi.org/10.15779/Z38494G↗.

21 P. Gooding, op.cit., p. 55.

22 J. Stavert, *Supported Decision-Making and Paradigm Shifts: Word Play or Real Change?*, în *Frontiers in Psychiatry*, vol. 11, 571005/2020, p. 3, online: https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.571005↗.

23 L. Series, *Relationships, autonomy and legal capacity: Mental capacity and support paradigms*, în *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 40/2015, pp. 86-87, online: https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.04.010↗; M. Donnelly, *Best Interests in the Mental Capacity Act: Time to say Goodbye?*, în *Medical Law Review*, vol. 24, nr. 3/2016, pp. 326-328, online: https://doi.org/10.1093/medlaw/fww030↗.

patrimoniului său și, în general, pentru exercitarea drepturilor și libertăților sale civile”[24]. Pe de o parte, ne aflăm în prezența unei măsuri minim invazive, inspirată de „modelul altor reglementări moderne”, fiindcă „nu presupune restrângerea capacității de exercițiu” a persoanei ocrotite[25]. Pe de altă parte, măsurile mai intruzive, de tipul consilierii judiciare sau tutelei speciale, devin aplicabile în măsura în care un nivel adecvat de ocrotire nu poate fi asigurat prin intermediul asistenței pentru încheierea actelor juridice, sens în care dispozițiile art. 164 alin. (3) și (5) C.civ. nu constituie decât o aplicare a principiului subsidiarității.

Un prim neajuns, semnalat recent în doctrină, vizează procedura de numire a asistentului pentru încheierea actelor juridice (art. 138^1-138^5 din Legea nr. 36/1995), cu precădere sub aspectul aprecierii discernământului persoanei majore care solicită instituirea acestei măsuri. Mai exact, legiuitorul pare să arunce problema în sfera de competență a notarului public, care în cvasi-totalitatea cazurilor nu are pregătirea necesară să efectueze o asemenea evaluare[26].

Într-adevăr, textul art. 138^2 alin. (2) din Legea nr. 36/1995 prevede că notarul public „verifică dacă majorul înțelege semnificația cererii formulate și dacă acesta poate să își exprime dorințele și preferințele”. Soluția urmează tiparul prevăzut în materia luării consimțământului părților, consacrat la art. 92 alin. (1): „după citirea actului, notarul public le va întreba dacă au înțeles conținutul acestuia și dacă cele cuprinse în act exprimă voința lor”. Totuși, față de similitudinile evidente mă pot întreba dacă subzistă vreo deosebire între cele două.

Cât privește înțelegerea semnificației unei cereri și înțelegerea conținutului unui act, am aprecia că nu există deosebiri substanțiale și că textele examinate se suprapun măcar în

24 Expunerea de motive, *cit. supra*, p. 6.

25 *Ibidem.*

26 M.D. Bob-Bocșan, *Manual de succesiuni și liberalități*, Universul Juridic, București, 2025, pp. 113-114.

parte. În același timp, distincția dintre posibilitatea exprimării dorințelor și preferințelor și exprimarea propriu-zisă a voinței nu comportă îndoieli, mai ales după delimitările expuse într-o subsecțiune anterioară. Cu alte cuvinte, noțiunea de „dorințe și preferințe" evocată de art. 138^2 alin. (2) nu trebuie confundată cu „voința" la care se referă art. 92 alin. (1) din legea amintită.

În schimb, nu este foarte clar ce înțelege legiuitorul prin formula „dorințe și preferințe". Singura certitudine este că această sintagmă înlocuiește referințele la „voință și preferințe", sau mai bine spus la „voință, nevoi și preferințe", după cum se exprimă acum Codul civil[27]. De altfel, observăm că numai Legea nr. 36/1995 întrebuințează sintagma „dorințe și preferințe", în ambele cazuri cu privire la instituirea asistentului pentru încheierea actelor juridice[28]. Altminteri, și expunerea de motive utilizează aceeași noțiune și în același context, dar fără a-i preciza înțelesul[29].

Opțiunea terminologică a legiuitorului poate fi explicată în două moduri. Pe de o parte, expresia „dorințele și preferințele" putea fi rezultatul valorificării textului propus inițial de grupul de lucru din cadrul Comitetului *ad-hoc* (*choices and preferences*). Totuși, o asemenea teză ar presupune, pe lângă traducerea defectuoasă, preluarea unui text eliminat din proiectul CDPD și care a fost oricum înlocuit cu sintagma „voință și preferințe". Pe de altă parte, este mult mai plauzibil ca noțiunea de „dorințe și preferințe" să fi fost aleasă tocmai în considerarea unei sfere distincte de cea exprimată prin „voința, preferințele și nevoile" persoanei ocrotite. Sub acest aspect, legiuitorul pare să facă

27 Ca urmare a modificărilor introduse de Legea nr. 140/2022, dispozițiile art. 104 alin. (3), art. 174 alin. (2) lit. a) și art. 2.029^3 C.civ. fac referire la „voința, nevoile și preferințele" majorului ocrotit.

28 Dintre toate modificările aduse prin Legea nr. 140/2022, singurele prevederi care evocă „dorințele și preferințele" se regăsesc în cuprinsul art. 138^2 alin. (2) și art. 138^5 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 36/1995.

29 Expunerea de motive, *cit. supra*, p. 6.

aceeași distincție propusă în literatura de specialitate, între voință ca nucleu stabil și dorințe ca înclinații trecătoare. De altfel, o distincție similară a făcut-o și Curtea Constituțională Federală din Germania[30].

Cu alte cuvinte, textul art. 138^2 alin. (2) din Legea nr. 36/1995 evocă doar o apreciere sumară a capacității de exprimare a dorințelor și preferințelor solicitantului, iar nu a posibilității de exprimare a voinței sale juridice. De altfel, asistentul are menirea să-l sprijine pe cel ocrotit în articularea acestei voințe, pornind de la dorințele și preferințele pe care le poate manifesta.

Cu toate acestea, ne putem întreba cum ar putea majorul să își exprime consimțământul pentru numirea asistentului dacă tot ce poate articula fără concursul acestuia sunt dorințe și preferințe. Deși legiuitorul a prevăzut obligativitatea prezenței celui nominalizat pentru această calitate [art. 138^2 alin. (1) din Legea nr. 36/1995], exercitarea acestui rol înainte de numirea propriu-zisă ridică mai multe probleme decât rezolvă. Oare procedura numirii asistentului are drept consecință numai recunoașterea în plan juridic a unei stări de fapt preexistente? Dacă da, atunci care ar mai fi interesul practic pentru oficializarea acestui raport? Dacă nu, atunci cine îl va sprijini să își exprime voința până la numirea propriu-zisă? S-ar părea că legiuitorul nu a instituit o ficțiune, ci un veritabil paradox: majorul care nu își poate articula voința juridică fără sprijinul altuia este chemat să o exprime tocmai pentru a dobândi dreptul la acest sprijin[31].

30 Curtea Constituțională Federală a Germaniei, Ordonanța Primului Senat din 26 iulie 2016, 1 BvL 8/15, [germ., eng.], online: https://www.bundesverfassungsgericht.de/↗. În esență, CCFG a arătat că statul are obligația de a proteja viața și sănătatea tuturor persoanelor care se află în imposibilitatea de a-și exprima „voința liberă" în sensul consimțirii unui tratament medical, chiar și atunci când „voința naturală" a acestora s-ar opune.

31 Soluția este demnă de Baronul Münchhausen, care s-a salvat dintr-o baltă trăgându-se singur de păr. Cf. G.A. Bürger, *Aventurile baronului Münchhausen*, trad. B. Cioculescu, Humanitas Junior, București, 2015, p. 48: „socotisem greșit și am căzut în baltă până la gât. Aș fi pierit, neîndoios, dacă

În orice caz, legiuitorul nu îi oferă notarului și criteriile în baza cărora să aprecieze posibilitatea exprimării dorințelor și preferințelor solicitantului. Cu toate acestea, dispozițiile art. 138 ^5 alin. (1) lit. a) și b) din Legea nr. 36/1995 îi conferă posibilitatea să respingă solicitarea în măsura în care ar avea „îndoieli serioase" cu privire la oricare din elementele care fac obiectul aprecierii sale: „înțelegerea, de către major, a semnificației cererii", respectiv „posibilitatea exprimării, de către major, a dorințelor și preferințelor sale".

O soluție similară fusese consacrată în fostul art. 60 din Legea nr. 36/1995. Potrivit acestui text, „când notarul public are îndoieli cu privire la deplinătatea facultăților mintale ale vreuneia din părți, procedează la autentificare numai dacă un medic specialist atestă în scris că partea poate să-și exprime în mod valabil consimțământul în momentul încheierii actului". Ca urmare a abrogării acestui text[32], s-a apreciat că notarul va respinge cererea de autentificare a înscrisului (sau de efectuare a oricărei alte proceduri notariale care presupune luarea consimțământului) de fiecare dată când are îndoieli cu privire la deplinătatea facultăților mintale[33].

În schimb, textul noului art. 138^5 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 autorizează respingerea cererii numai în ipoteza unor îndoieli serioase cu privire la aspectele verificate. Sub acest aspect, s-a apreciat că notarul public are posibilitatea să ceară evaluarea medicală și psihologică, obligatorie doar pentru

nu m-aș fi apucat zdravăn cu propria-mi mână de păr, trăgându-mă afară, împreună cu calul pe care îl strângeam cu putere între genunchi".

32 Textul art. 60 din Legea nr. 36/1995 a fost abrogat de la 1 ianuarie 2013 prin Legea nr. 77/2012 (M.Of. nr. 386 din 8 iunie 2012).

33 I. Popa, A.A. Moise, *Drept notarial. Organizarea activității. Statutul notarului. Proceduri notariale*, Universul Juridic, București, 2013, p. 212.

34 A se vedea Ordinul ministrului sănătății și ministrului muncii și solidarității sociale nr. 3423/2128/2022, publicat în M.Of. nr. 1128/23.11.2022.

consilierea judiciară și tutela specială[34], sau chiar un certificat medico-legal[35].

III Conflictele de interese și influența necorespunzătoare

Dispozițiile art. 12 par. (4) CDPD statuează obligația statelor de a adopta măsuri de natură să garanteze împotriva conflictelor de interese și influenței necorespunzătoare. Terminologia folosită de textul menționat nu a suscitat dificultăți interpretative, cel puțin la nivelul literaturii din spațiul juridic anglo-american. În schimb, juristul român va recunoaște o noțiune deja încetățenită în sistemul nostru (conflictul de interese), alăturată unui concept inedit (*undue influence*), fără corespondent imediat în lexicul nostru juridic. Totuși, în terminologia folosită pentru traducerea CDPD cu prilejul ratificării[36], noțiunea a fost transpusă prin sintagma „influență necorespunzătoare".

În cele ce urmează, vom aborda mai întâi maniera în care legiuitorul a tratat conflictul de interese în materia liberalităților (1), după care vom analiza sfera noțiunii de „influență necorespunzătoare" în *Common Law* pentru a căuta un echivalent funcțional în dreptul european continental (2). Mai apoi, vom evalua în ce măsură aceste mijloace pot combate

35 În acest sens, a se vedea M. Moise, „Ocrotirea persoanei cu dizabilități prin instituirea asistentului prevăzut de Legea nr. 140/2022", în *Notar de București*, nr. 80/2023, online: https://notardebucuresti.ro/2022/12/01/ocrotirea-persoanei-cu-dizabilitati-prin-instituirea-asistentului-prevazut-de-legea-140-2022decembrie-2022/↗.

36 A se vedea textul Convenției, în forma publicată în M.Of. nr. 792/26.11.2010 (*cit. supra*, n. 2).

abuzul în relația dintre un dispunător vulnerabil și un beneficiar care deține și calitatea de asistent pentru încheierea actelor juridice (3).

A Conflictul de interese în materia liberalităților

Noțiunea de „conflict de interese" este familiară juristului român mai ales în contextul dreptului public, prin prisma căruia a fost definită legal[37]. În schimb, dreptul privat nu abordează noțiunea într-o manieră unitară, aspect demonstrat inclusiv prin varietatea terminologică pe care o prezintă soluțiile prevăzute în această materie de Codul civil[38]. Astfel, legiuitorul oscilează între formularea consacrată (*e.g.*, art. 804-805 C.civ., în materia administrării bunurilor altuia) și sintagme asemănătoare, precum „contrarietatea de interese" (*i.e.*, art. 215 C.civ., în cazul actelor juridice încheiate în frauda intereselor persoanei juridice) ori „interesele potrivnice" la care se referă textul art. 113 alin. (1) lit. f) C.civ. (în enumerarea persoanelor care nu pot fi numite tutore). Alteori, soluțiile Codului sunt fundamentate pe un conflict de interese implicit (*e.g.*, art. 147 C.civ., care instituie interdicția generală a actelor juridice încheiate între minor și tutorele său, aplicabil inclusiv în materia liberalităților).

La o primă examinare a dispozițiilor Codului civil, conflictul de interese nu pare să cunoască o sancțiune specifică liberalităților.

37 Potrivit art. 70 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției (M.Of. nr. 279/21.04.2003), „prin conflict de interese se înțelege situația în care persoana ce exercită o demnitate publică sau o funcție publică are un interes personal de natură patrimonială, care ar putea influența îndeplinirea cu obiectivitate a atribuțiilor care îi revin potrivit Constituției și altor acte normative".

38 Pentru o privire de ansamblu, a se vedea A.C. Târșia, „Conflictul de interese în lumina noului cod civil", în *Revista de Științe Juridice*, nr. 2/2011, pp. 74-87.

În cazul donației încheiate prin reprezentare, conflictul de interese dintre reprezentant și reprezentat constituie cauză de anulare în cazul în care terțul contractant trebuia să-i cunoască existența la data încheierii actului (art. 1.303 C.civ.)[39]. După cum s-a scris în doctrină, această soluție se bazează „pe o prezumție simplă de dol a reprezentantului care este tentat să încalce interesele reprezentatului în favoarea intereselor sale sau ale unui terț"[40]. Totuși, această sancțiune se circumscrie regulilor din teoria generală a contractului, fiind aplicabilă donației în virtutea naturii sale contractuale. În schimb, legatul exclude, prin ipoteză (ca act esențialmente personal), încheierea prin reprezentant și, implicit, incidența acestui text legal.

Cu toate că regăsim soluții compatibile cu materia liberalităților (*e.g.*, interdicția prevăzută de art. 147 C.civ., vizând încheierea oricărui act juridic între minor și tutore sau, prin medierea art. 171, între majorul care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială și ocrotitor), o lectură atentă a textelor legale subliniază ipostaze implicite ale conflictului de interese în materia incapacităților de a primi liberalități (art. 990-992 C.civ.).

Pe de o parte, dispozițiile art. 990 alin. (1) și (3) C.civ. reglementează o incapacitate de a primi liberalități în privința medicilor, farmaciștilor, preoților și a altor persoane care au acordat îngrijiri de specialitate dispunătorului pentru boala care este cauza decesului. Cu toate că legiuitorul nu a calificat *expressis verbis* ipoteza acestei norme drept un conflict de interese, soluția – împrumutată din Codul Napoleon prin fostul art. 810 C.civ. din 1864 – se întemeiază pe o prezumție de captație și sugestie din partea medicului sau a altei persoane care, tratându-l pe dispunător pentru boala prezumtiv fatală, poate

39 Reguli similare se aplică, în sensul art. 1.304 C.civ., în cazul contractării cu sine însuși sau al dublei reprezentări.

40 I.F. Popa, „Contractul civil", în L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Universul Juridic, București, 2012, p. 196, n. 1.

exploata starea de dependență a acestuia exercitând o influență nefastă[41].

Pe de altă parte, dispozițiile art. 991 C.civ. instituie o incapacitate de a primi legate care vizează persoanele implicate în redactarea testamentului. În dreptul francez, această soluție este dispersată în mai multe acte normative și vizează notarul public[42] și martorii[43]. Pe lângă aceste persoane, textul art. 991 C.civ. mai are în vedere interpretul, agenții instrumentatori din materia testamentelor privilegiate și persoanele care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului. Totuși, spre deosebire de incapacitățile prevăzute de art. 990 alin. (1) și (3) C.civ., incapacitatea persoanelor care au participat la redactarea testamentului nu comportă excepții.

B Teoria influenței necorespunzătoare

Trebuie arătat că influența necorespunzătoare este greu de definit până și în contextul sistemelor de tip *Common Law*. De altfel, dreptul englez nu cunoaște o definiție singulară a acestei instituții și pentru rațiunea că a dezvoltat două accepțiuni distincte, în funcție de caracterul *inter vivos* sau *mortis causa* al operațiunii juridice. Cauza acestei incongruențe pare să fie dualitatea de jurisdicții care au modelat instituția: instanțele de

41 Cass. req., 07.04.1863, DP 1863, 1, p. 231. A se vedea și D. Chirică, *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, ed. a II-a, Hamangiu, București, 2017, pp. 104-105, nr. 326 și 329.

42 Potrivit art. 2 din Decretul nr. 71-941 din 26 noiembrie 1971 [fr.], notarul public are o incapacitate specială de a primi legate făcute de rudele sau afinii săi în orice grad, iar pe linie colaterală până la gradul de unchi sau nepot, respectiv o incapacitate generală de a primi legate cuprinse în testamentele pe care le autentifică.

43 Potrivit art. 975 C.civ.fr., martorii nu pot primi legate prin intermediul testamentelor la redactarea cărora au participat, interdicție care se aplică și rudelor sau afinilor acestora până la gradul al IV-lea inclusiv.

echitate (*courts of equity*) în primul caz, respectiv cele ecleziastice și, mai târziu, succesorale (*courts of probate*), în al doilea caz[44].

Principalele deosebiri constau în aceea că, în materie testamentară, influența necorespunzătoare are un înțeles mai restrâns, redus la constrângere[45], și incompatibil cu prezumțiile care operează în echitate[46]. Totuși, aceasta nu presupune în mod necesar proba directă, sens în care instanța poate să o deducă inclusiv din circumstanțele speței[47].

Un exemplu îl constituie o cauză recentă[48], în care s-a reținut că un legatar a creat și exploatat dependența fizică și afectivă a testatoarei. În vârstă de 85 de ani la momentul redactării testamentului, Sheila Carter prezenta o constituție fragilă și multiple comorbidități, cărora li se adăuga fragilitatea psihică:

44 F.R. Burns, *Elders and Testamentary Undue Influence in Australia*, în *unsw Law Journal*, vol. 28, nr. 1/2005, p. 149.

45 Definiția clasică a fost statuată de Sir J.P. Wilde (mai târziu, Lordul Penzance), în cauza *Hall v Hall* (1868) LR 1 P&D 481, 482: „presiunea de orice natură, fie că acționează asupra temerilor sau speranțelor [testatorului], dacă este exercitată astfel încât să [îi] domine voința fără să convingă judecata, este o specie de constrângere sub care niciun testament valabil nu poate fi făcut".

46 Instanțele de echitate au apreciat că anumite relații dau naștere unei prezumții relative de influență necorespunzătoare, răsturnând sarcina probei asupra beneficiarului. A se vedea, în acest sens, *Royal Bank of Scotland v Etridge* (No 2) (2001) ukhl 44. Prezumția este declanșată de o inferență de fapt bazată pe „relații protejate" (*protected relationships*): relații de încredere sau, după caz, de autoritate. În principiu, persoana interesată să obțină desființarea unui dar *inter vivos* trebuie să dovedească natura de relație protejată, în măsura în care nu beneficiază de o prezumție absolută instituită în acest sens (*e.g.*, între părinte și copil, tutore și pupil, medic și pacient). Pentru mai multe amănunte, a se vedea A. Bell, *Abuse of a Relationship: Undue Influence in English Law and French Law*, în *European Review of Private Law*, nr. 3/2007, pp. 559-561.

47 *Edwards v Edwards* [2007] ewhc 1119 (Ch).

48 *Karim v Steele & Anor* [2025] ewhc 2060 (Ch). Shanaz Karim, care fusese îngrijitoare la domiciliul defunctei, l-a chemat în judecată inițial numai pe Dean Steele, avocatul care administra masa succesorală în numele și în beneficiul legatarului John Quinn, acesta din urmă fiind introdus forțat în cauză abia ulterior.

anxietate severă la separare și agorafobie, cu o predispoziție la modificarea intempestivă a deciziilor. Legatarul, domnul Quinn, a profitat de această stare de vulnerabilitate prin vizite frecvente și declarații ostentative de iubire. Treptat, manoperele sale au condus la o atașare atât de pronunțată, încât testatoarea refuza să mănânce dacă nu era hrănită chiar de el. În același timp, domnul Quinn a izolat-o de o potențială beneficiară, Karim, pe care a acuzat-o calomnios de otrăvirea și manipularea testatoarei. Mai mult decât atât, împrejurările redactării testamentului din 2015 au suscitat suspiciunea instanței: actul a fost întocmit de alt practician decât cel la care Sheila apela în mod obișnuit, serviciile acestuia fiind solicitate de soția domnului Quinn, iar testatoarea a dictat conținutul prin telefon, în prezența aceluiași domn Quinn. În același timp, din conturile testatoarei fuseseră retrase, fără niciun fel de justificare, sume însemnate de bani, în cuantum de aproximativ £28.000. Față de această situație de fapt, instanța a desființat testamentul pe motiv de presiune necorespunzătoare, exercitată alternativ ori cumulativ cu vicierea consimțământului prin „dol" (*fraud*), reținând în subsidiar și „calomnia dolosivă" (*fraudulent calumny*).

În tradiția dreptului continental, echivalentul funcțional al influenței necorespunzătoare credem că este perechea conceptuală a sugestiei și captației: vicii de consimțământ autonome în vechiul drept francez[49], reconfigurate pe cale pretoriană ca forme ale dolului în materie de liberalități sub imperiul Codului Napoleon[50]. O prezumție de captație și sugestie este instituită prin intermediul incapacității de a primi liberalități reglementată de art. 909 C.civ.fr. (fostul art. 810 C.civ.v., actualmente art. 990 C.civ.). Spre deosebire de dreptul englez, prezumția din sistemul nostru se aplică atât în materia

49 A. Bell, *op. cit.*, pp. 567-569.

50 F. Terré, Y. Lequette, S. Gaudemet, *Droit civil. Les successions. Les libéralités*, ed. a IV-a, Dalloz, 2014, p. 277.

donațiilor, cât și a legatelor. Totuși, incapacitatea prevăzută de art. 991 C.civ. (dispersată în mai multe texte în dreptul francez și cvasi-absentă din dreptul englez[51]) se aplică numai în materie testamentară.

O cauză recentă[52] surprinde aplicarea art. 990 alin. (1) C.civ. în ipoteza exploatării unui testator vulnerabil. În fond, o pretinsă legatară l-a chemat în judecată pe unicul fiu al testatoarei, încercând să obțină desființarea certificatului de moștenitor care îi atesta calitatea de unic moștenitor legal. Din pretinsul testament olograf rezulta că autoarea acestuia, vârstnică și bolnavă, și-ar fi lăsat întreaga avere asistentei sale personale[53], dezmoștenindu-și implicit fiul, cu care martorii susțin că ar fi păstrat o relație foarte strânsă. Acesta din urmă a contestat autenticitatea testamentului, solicitând în subsidiar anularea pentru incapacitatea de a primi liberalități și pentru dol. Lămurirea chestiunii autenticității a fost împiedicată de absența

51 În dreptul englez, această protecție se realizează strict prin norme deontologice emise de Solicitors Regulation Authority (sra). Potrivit ghidului sra privind redactarea testamentelor, în cazul în care testatorul dorește să-l gratifice pe *solicitor*, pe un membru al familiei acestuia ori pe un angajat al cabinetului, profesionistul trebuie să se asigure că dispunătorului i s-a acordat în prealabil asistență juridică independentă în acest sens. În caz contrar, normele aplicabile conflictului de interese îl obligă, în principiu, să se abțină de la redactarea actului. O asemenea reglementare a fost adoptată în urma scandalului provocat de cauza *Wintle v Nye* [1959] 1 wlr 284, anterior căreia practica redactării testamentelor în interes propriu era curentă în rândul *solicitors*. Cf. R. Kerridge, asistat de A.H.R. Brierley, *Parry and Kerridge: The Law of Succession*, ed. a XIII-a, Sweet & Maxwell, Londra, 2016, p. 108, par. 5-60. Ghidul sra privind redactarea testamentelor este disponibil online: https://www.sra.org.uk/solicitors/guidance/drafting-preparation-wills/↗.

52 T Timiș: I civ., hot.civ. nr. 254 din 18 feb. 2026, online: Rejust [distrib.], https://www.rejust.ro/juris/732d36deg↗.

53 În speță, legatara avea calitatea de „asistent personal al persoanei cu handicap grav", în înțelesul prevăzut de art. 5 pct. 6 din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap (republicată în M.Of. nr. 1/03.01.2008).

testamentului original: nici legatara, nici notarul public care l-ar fi vizat spre neschimbare nu au dat curs solicitării instanței de a-l pune la dispoziție, astfel încât expertiza grafoscopică nu a putut fi efectuată.

Prima instanță a respins primele două capete de cerere, dispunând doar anularea legatului pentru dol, manifestat sub forma captației și sugestiei. Declarațiile martorilor au relevat că legatara o domina fizic și psihic pe testatoare, controlând-o pe multiple planuri, de la consultațiile medicale și apelurile telefonice până la conturile bancare. Mai mult decât atât, din înscrisuri rezulta că aceasta și fiul ei au beneficiat, direct sau indirect, de pe urma unor înstrăinări de imobile consimțite de testatoare către sfârșitul vieții. Instanța de apel a păstrat soluția anulării, dar a schimbat soluția în ceea ce privește al doilea capăt de cerere, pe care l-a admis în baza certificatului medical din care rezulta legătura de cauzalitate dintre boala de care era îngrijită testatoarea și deces.

C Garanții în materia asistenței pentru încheierea actelor juridice

Chiar dacă tragedia dispunătorului vulnerabil se consumă implacabil în plan literar, se observă cum dreptul pozitiv răspunde prin intermediul anumitor mecanisme de protecție. Constatăm că soluția îmbrățișată de dreptul român (captația și sugestia) cunoaște un echivalent funcțional în dreptul englez, cu unele limitări specifice materiei testamentare (influența necorespunzătoare). În anumite categorii de relații asimetrice, legiuitorul prezumă conflictul de interese ori abuzul de influență[54], scutindu-l pe cel interesat să obțină desființarea

54 Calificarea conflictului de interese și a incapacității de a primi liberalități drept prezumții irefragabile de dol (în ultimul caz, sub forma captației și sugestiei) aparține doctrinei. Cu toate că ambele sunt sancționate independent de proba dolului, textul art. 1.214 alin. (4) C.civ. statuează că „dolul nu se presupune".

liberalității de sarcina dificilă a probei dolului. Mai mult decât atât, observăm convergența acestor soluții în exemplele concrete pe care le-am examinat. În ambele cauze, instanțele au avut temei juridic pentru desființarea liberalității. Întrebarea care se pune, însă, este dacă prezumțiile amintite sunt aplicabile și în ipoteza în care beneficiarul liberalității ar fi însuși *asistentul pentru încheierea actelor juridice*. Pentru a răspunde, le vom examina rând pe rând.

În primul rând, în ceea ce privește aplicabilitatea incapacităților speciale de a primi liberalități, răspunsul este negativ, atât sub aspectul *persoanelor care au acordat îngrijiri de specialitate pentru boala care a cauzat decesul dispunătorului* (art. 990 C.civ.), cât și al *persoanelor care au participat la redactarea testamentului* (art. 991 C.civ.). Cât timp nu cumulează această calitate cu cele prevăzute de art. 990-991 C.civ. și nu este nici persoană interpusă în sensul art. 992 C.civ., asistentului nu-i vor fi aplicabile aceste incapacități.

Pe de o parte, incapacitățile prevăzute de art. 990 C.civ. au în vedere exclusiv persoanele care au acordat îngrijiri de specialitate pentru boala care i-a cauzat decesul dispunătorului. Deși asistența are un conținut ambiguu, sprijinul pe care asistentul îl acordă la încheierea actelor juridice nu poate fi subsumat îngrijirilor de ordin medical [art. 990 alin. (1)] sau religios [art. 990 alin. (3)]. Prin urmare, aceste cazuri de incapacitate nu îi sunt aplicabile, *de lege lata*, celui care îndeplinește numai rolul de asistent pentru încheierea actelor juridice. O soluție *de lege ferenda* ar fi adăugarea unei noi

De remarcat faptul că art. 1137-1139 C.civ.fr., atât în redactarea oferită în Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016 (JORF n° 0035 din 11.02.2016), cât și în cea aprobată prin Legea nr. 2018-287 din 20 aprilie 2018 (JORF n° 0093 din 21.04.2018), nu mai prevăd *expressis verbis* soluția din fraza finală a fostului art. 1116 C.civ.fr. (*i.e.*, dolul „nu se prezumă, el trebuie dovedit"). A se vedea și A. Stoica, *Teoria generală a obligațiilor*, Solomon, București, 2026, pp. 45-46, n. 1.

ipoteze de incapacitate în conținutul art. 990 C.civ., inspirată de art. 909 C.civ.fr., care are în vedere și cazul mandatarilor judiciari pentru ocrotirea majorilor. De altfel, în această categorie este inclusă ocrotirea judiciară (*sauvegarde de justice*) reglementată de art. 435 C.civ.fr., echivalent funcțional al asistenței pentru încheierea actelor juridice[55].

Pe de altă parte, nici incapacitatea prevăzută de art. 991 C.civ. nu îi este aplicabilă asistentului, având în vedere caracterul limitativ al enumerării pe care o conține (*numerus clausus*). În pofida unor asemănări mai mult terminologice, asistentul pentru încheierea actelor juridice nu poate fi încadrat în sfera „persoanelor care au acordat, în mod legal, asistență juridică la redactarea testamentului", după cum este formulat textul art. 991 lit. e) C.civ. în actuala reglementare. În schimb, ne putem imagina, *de lege ferenda*, includerea asistentului pentru încheierea actelor juridice în enumerarea limitativă a beneficiarilor vizați de această incapacitate [*e.g.*, într-un eventual art. 991 lit. f) C.civ.].

În al doilea rând, Legea nr. 140/2022 nu instituie niciun fel de interdicții în privința asistentului, spre deosebire de regulile privind consilierea judiciară și tutela specială. De exemplu, persoanele puse sub aceste măsuri de ocrotire beneficiază, prin medierea art. 171 C.civ., de incapacitatea generală de a încheia acte juridice, consacrată de art. 147 alin. (1) C.civ., cu excepția eventualelor acte neincluse în sfera celor pentru care instanța impune reprezentarea sau încuviințarea [art. 168 alin. (4)][56]. Fiind o măsură de sprijin distinctă de cele amintite, asistența pentru încheierea actelor juridice nu este vizată nici de această interdicție.

55 A se vedea și Ș. Diaconescu, op.cit., pp. 138-139.

56 De asemenea, potrivit art. 172 alin. (3) C.civ., instanța de tutelă poate autoriza sau confirma „dispozițiile testamentare făcute de persoana ocrotită după instituirea consilierii judiciare", „ținând seama de natura acestora și circumstanțele în care au fost făcute".

Examinând sfera de aplicare a garanțiilor împotriva abuzului în relații de încredere, conchidem că legiuitorul nu a extins-o asupra asistentului pentru încheierea actului juridic. Prin urmare, justițiabilul interesat să obțină desființarea liberalității rămâne ținut să facă proba dolului, fără să poată beneficia de prezumțiile instituite pentru a combate abuzul în relații de încredere sau dependență. Or, în cazul dolului, sarcina probei este extrem de dificilă, cu atât mai mult în materia liberalităților, unde sugestia și captația operează în obscuritate, iar nu la lumina zilei. În măsura în care nu ar dispune de mijloace de probă (*e.g.*, de tipul martorilor și înscrisurilor administrate în exemplele expuse anterior), persoana interesată nu va putea obține desființarea liberalității, iar autorul abuzului își va păstra câștigul.

Concluzie

Examinând conținutul măsurii, remarcăm că legiuitorul îl distribuie pe asistent într-un „rol aparent inofensiv”[57], fiindcă nu îi conferă nici puterea de reprezentare a majorului ocrotit la încheierea actelor juridice, nici pe cea de încuviințare a celor pe care le încheie singur, după cum stabilește textul art. 3 alin. (2) din Legea nr. 140/2022. În schimb, art. 1 alin. (2) din aceeași lege dispune că asistentul „este autorizat să acționeze ca intermediar între majorul care beneficiază de asistență și terțele persoane, fiind prezumat că acționează cu consimțământul majorului în acordarea asistenței”. Conținutul acestei „intermedieri” *sui generis* nu este definit în dispozițiile subsecvente, deși Consiliul Legislativ a scos în evidență nevoia precizării diferenței față de

57 C. Paziuc, op.cit., p. 292.

contractul eponim (art. 2.096-2.102 C.civ.), dar și a detalierii, în concret, a atribuțiilor sau sarcinilor pe care le poate îndeplini asistentul[58].

În pofida atribuțiilor aparent limitate, asistența pentru încheierea actelor juridice nu constituie o instituție inofensivă. Dimpotrivă, puterile formal nesemnificative nu exclud influența semnificativă asupra majorului vulnerabil[59], cu atât mai puțin în materia liberalităților, care rămân cele mai expuse conflictului de interese și influenței necorespunzătoare. Cu toate că măsura asistenței adaugă un grad de vulnerabilitate în această materie, abuzul nu rămâne doar ignorat, ci pare să fie chiar potențat prin câteva soluții discutabile.

În primul rând, procedura numirii asistentului pentru încheierea actelor juridice prezintă câteva soluții care pot diminua protecția împotriva abuzului. Pe de o parte, textul art. 138^2 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 prevede că „cererea [de numire a asistentului] se soluționează cu ascultarea majorului, în prezența persoanei care urmează a fi numită în calitate de asistent". Pe de altă parte, textul art. 1 alin. (2) din Legea nr. 140/2022 îi conferă asistentului puterea „să acționeze ca intermediar între majorul care beneficiază de asistență și terțele persoane, fiind prezumat că acționează cu consimțământul majorului în acordarea asistenței". Or, în cazurile expuse anterior, prezența constantă și imixtiunea în afacerile majorului ocrotit au permis instanței să rețină existența unui abuz de influență. Prin soluțiile amintite, legiuitorul îl dezarmează pe reclamantul dintr-un potențial litigiu și îl distribuie pe notarul public în rolul de filtru pentru comportamente disimulate.

În al doilea rând, incapacitățile speciale de a primi liberalități (art. 990-991 C.civ.) nu se aplică și asistentului pentru încheierea

58 Consiliul Legislativ, *Aviz referitor la proiectul de Lege privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale*, pp. 5-6, online: https://cdep.ro/proiecte/2022/100/30/1/cl147.pdf↗.

59 În sens similar, a se vedea C. Paziuc, op.cit., p. 291, n. 87.

actelor juridice. Mai mult decât atât, acesta nu cade nici sub incidența incapacității generale prevăzute de art. 147 alin. (1) C.civ., care ar fi putut reprezenta un ultim filtru împotriva conflictului de interese și influenței necorespunzătoare în această materie. Deznodământul este, în mod evident, contrar principiilor fundamentale ale dreptului și nu poate rămâne fără răspuns legislativ. *De lege ferenda*, asistentul trebuie să fie inclus cel puțin în sfera persoanelor incapabile să primească liberalități. Incapacitățile amintite prezumă abuzul de putere în anumite relații de încredere (*e.g.*, medic-pacient muribund, preot-enoriaș muribund, notar-testator), or legiuitorul a avut în vedere, prin reforma din 2022, rațiuni similare: „aspectul esențial al relației dintre ocrotitorul legal și persoana ocrotită", constând în caracterul de „îndatorire morală a familiei" și imperativul că „între cel ocrotit și persoana ocrotitorului trebuie să existe și să se dezvolte o relație de încredere"[60].

În concluzie, măsura asistenței pentru încheierea actelor juridice trebuie regândită în acord cu exigențele instituite de art. 12 par. (4) CDPD. Procedura numirii asistentului nu ține seama de logica sau semnificația respectului datorat voinței și preferințelor persoanei ocrotite, iar garanțiile împotriva conflictului de interese și influenței necorespunzătoare lipsesc cu desăvârșire în materia liberalităților, lăsându-le să otrăvească relația de încredere dintre majorul „ocrotit" și un asistent care îi exploatează fragilitatea.

60 Expunerea de motive, *cit. supra*, p. 4.

Bibliografie

Bell, A., „Abuse of a Relationship: Undue Influence in English Law and French Law", în: *European Review of Private Law*, nr. 3/2007.

Bob-Bocșan, M.D., *Manual de succesiuni și liberalități*, Universul Juridic, București, 2025.

Bürger, G.A., *Aventurile baronului Münchhausen*, trad. B. Cioculescu, Humanitas Junior, București, 2015.

Burns, F.R., „Elders and Testamentary Undue Influence in Australia", în: *unsw Law Journal*, vol. 28, nr. 1/2005.

Chirică, D., *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*, ed. a II-a, Hamangiu, București, 2017.

Constantinovici, R. (coord.), Ocrotirea majorului. Reforma legislativă realizată prin Legea nr. 140/2022, Solomon, București, 2023.

Diaconescu, Ș., „Noua reglementare privind protecția persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale și implicațiile asupra capacității civile a persoanelor majore", în Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, Hamangiu, București, 2022, pp. 124-140.

Donnelly, M., „Best Interests in the Mental Capacity Act: Time to say Goodbye?", în *Medical Law Review*, vol. 24, nr. 3/2016, online: https://doi.org/10.1093/medlaw/fww030↗.

Flynn, E., Arstein-Kerslake, A., „Legislating personhood: realising the right to support in exercising legal capacity", în: *International Journal of Law in Context*, vol. 10, nr. 1/2014, online: https://doi.org/10.1017/S1744552313000384↗.

Flynn, E., Arstein-Kerslake, A., „The Support Model of Legal Capacity: Fact, Fiction, or Fantasy?", în: *Berkeley Journal of*

International Law, vol. 32, nr. 1/2014, online: https://doi.org/10.15779/Z38494G↗.

Gooding, P., „Navigating the 'Flashing Amber Lights' of the Right to Legal Capacity in the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Responding to Major Concerns", în: *Human Rights Law Review*, vol. 15, nr. 1/2015.

Kerridge, R. (asistat de A.H.R. Brierley), *Parry and Kerridge: The Law of Succession*, ed. a XIII-a, Sweet & Maxwell, Londra, 2016.

Moise, M., „Ocrotirea persoanei cu dizabilități prin instituirea asistentului prevăzut de Legea nr. 140/2022", în *Notar de București*, nr. 80/2023, online: https://notardebucuresti.ro/2022/12/01/ocrotirea-persoanei-cu-dizabilitati-prin-instituirea-asistentului-prevazut-de-legea-140-2022 decembrie-2022/↗.

Nilsson, A., Series, L., „Article 12 crpd. Equal Recognition before the Law", în: I. Bantekas, M.A. Stein, D. Anastasiou (eds.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*, Oxford University Press, 2018.

Paziuc, C., „Ocrotirea persoanei fizice", în M. Nicolae (coord.), G.A. Ilie, C. Paziuc, R. Rizoiu, *Drept civil. Persoanele*, ed. a II-a, Solomon, București, 2025.

Popa, I., Moise, A.A., Drept notarial. Organizarea activității. Statutul notarului. Proceduri notariale, Universul Juridic, București, 2013.

Popa, I.F., „Contractul civil", în L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Universul Juridic, București, 2012.

Richardson, G., „Mental Capacity in the Shadow of Suicide", în: *International Journal of Law in Context*, vol. 9, nr. 1/2013.

Ryan, C., Szmukler, G., Large, M., „Kings College Hospital Trust v C: using and weighing information to assess capacity", în: *The Lancet Psychiatry*, vol. 3, nr. 10/2016, online: https://doi.org/10.1016/s2215-0366(16)30279-6↗.

Series, L., „Relationships, autonomy and legal capacity: Mental capacity and support paradigms", în *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 40/2015, online: https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.04.010↗.

Shakespeare, W., *Regele Lear*, trad. M. Miller-Verghi, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva", București, 1911.

Skowron, P., „Giving substance to 'the best interpretation of will and preferences'", în: *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 62/2019, online: https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.12.001↗.

Stavert, J., „Supported Decision-Making and Paradigm Shifts: Word Play or Real Change?", în: *Frontiers in Psychiatry*, vol. 11, 571005/2020, online: https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.571005↗.

Stoica, A., *Teoria generală a obligațiilor*, Solomon, București, 2026.

Szmukler, G., „'Capacity', 'best interests', 'will and preferences' and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities", în: *World Psychiatry*, vol. 18, nr. 1/2019.

Szmukler, G., „The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: 'Rights, will and preferences' in Relation to Mental Health Disabilities", în: *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 54/2017.

Târșia, A.C., „Conflictul de interese în lumina noului cod civil", în *Revista de Științe Juridice*, nr. 2/2011.

Terré, F., Lequette, Y., Gaudemet, S., *Droit civil. Les successions. Les libéralités*, ed. a IV-a, Dalloz, 2014.